

Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku

Sumarizácia činností VPN ZSM v rokoch 2013-2020

Rok	Podpora z ÚŠŽZ (€)	Škola v prírode (€)	Školské a kultúrne aktivity (€)	Prevádzkové náklady vrátane bankových (€)	Počet podporených súbehov	Počet zamietnutých žiadostí
2013	99 581,76	51 234,25	39 850,06	8 497,45	105	8
2014	99 581,76	50 401,65	40 331,14	8 848,97	112	0
2015	99 581,76	52 740,52	42 484,19	4 357,05	113	23
2016	99 581,76	51 968,42	39 052,17	8 561,17	97	27
2017	99 581,76	53 631,86	37 416,43	8 533,47	92	8
2018	99 581	52 919,93	39 745,81	6 915,26	86	5
2019	99 581,76	52 645,66	38 814,65	8 121,45	92	0
2020	99 581	1 546,40	88 616,70	9 417,9	131	7

Kuratória Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku (VPN ZSM) každoročne, zvyčajne na svojom zasadnutí koncom júna rozhoduje o udelení podpôr na aktivity zamerané na zachovanie a rozvoj jazykovej a kultúrnej identity slovenskej národnostnej menšiny žijúcej na území Maďarska. Vláda Slovenskej republiky prostredníctvom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚŠŽZ) poskytuje každý rok finančnú podporu vo výške 99 581 € pre VPN ZSM ako súčasť štátnej podpory Slovákov žijúcich v zahraničí na realizáciu Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry z r. 2003. V zmysle (na každý kalendárny rok zvlášť podpísanej) Zmluvy o poskytnutí podpory uzatvorenej medzi ÚŠŽZ a VPN ZSM nadácia je oprávnená použiť maximálne 10 % zo sumy poskytnutej podpory na vlastné prevádzkové náklady (vrátane bankových), na zabezpečenie organizovania, zverejňovania, realizácie a kontroly pridelovania podpôr žiadateľom. V rokoch 2013-2020 prevádzkové náklady VPN ZSM činili minimálne 4 357, maximálne 9 417 €.

Kuratória vyčleňuje zvyčajne na štyri turnusy Školy v prírode - Poznaj svoje korene viac než polovicu podpory získanej z ÚŠŽZ (okolo 50 000 €). V rámci prípravy VPN ZSM vždy vypisuje súbeh pre slovenské národnostné školy v Maďarsku. Školy v prírode sa tradične zúčastňujú žiaci 6.-8. ročníkov základných škôl a pedagógovia-slovenčinári (spolu viac ako dvesto účastníkov) zo škôl, ktoré sa zapájajú do programu. Na základe rozhodnutia kuratória VPN ZSM koordinátorkou, hlavnou organizátorkou programu je už viac ako desať rokov autorka projektu, predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková. Cieľom programu Poznaj svoje korene - Škola v prírode na Slovensku je v slovenskom prostredí zabezpečiť pre žiakov slovenských národnostných škôl možnosť zdokonaľovať sa v slovenskom jazyku; prehlbovať si citovú spolupatričnosť k slovenskému národu; pripraviť sa na štátnu skúšku zo slovenského jazyka a spoznávať históriu, kultúru a prírodné krásy Slovenska.

Členovia Správnej rady VPN ZSM každý rok vyhlasujú výzvu na predkladanie žiadostí o podporu slovenskej národnostnej menšiny v oblasti vzdelávania a kultúry. Žiadosti na podporu projektov môžu podávať školské a vzdelávacie inštitúcie, študenti vysokých škôl, pedagógovia, spoločenské organizácie, miestne a regionálne slovenské samosprávy, ako aj fyzické osoby. Cieľom podpory je prispieť k zachovaniu a rozvíjaniu kultúrnej a jazykovej identity osôb patriacich k slovenskej národnostnej menšine v Maďarsku, k zachovaniu slovenských kultúrnych hodnôt, k podpore slovenskej záujmovo-umeleckej a výchovno-vzdelávacej činnosti. Uprednostňujú sa žiadosti zamerané na vydavateľskú činnosť, jubilujúce kultúrne telesá a rôzne, v danom roku aktuálne činnosti Slováci v Maďarsku (napríklad prípravy na sčítanie obyvateľov, voľby do slovenských samospráv a podobne); uskutočnenie Koncepcie rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku - Akčného plánu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku; programy, ktoré prebiehajú v slovenskom jazyku a ktoré prispievajú k posilňovaniu slovenského národnostného povedomia; programy slúžiace na zachovanie slovenského jazyka a oživovanie slovenských tradícií, resp. účasť na slovenských regionálnych a celoštátnych podujatiach a (súťažných) kultúrnych prehliadkach a stretnutiach, ako aj spoločenských fórach o aktuálnom dianí v kruhu Slovákov v Maďarsku. Do súbehu prichádza každý rok okolo sto projektov, suma požadovaných dotácií najčastejšie dvojnásobne prevyšuje reálne možnosti nadácie. Kuratórium sa snaží nikoho neodmietiť, ale podporiť – i keď skromnejšou sumou - a pre obmedzené možnosti VPN ZSM, no najmä z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov, resp. z formálnych dôvodov zamietajú v poslednom čase iba niekoľko žiadostí.

Kuratórium VPN ZSM vymenováva ZSM ako zriaďovateľ. V zmysle uznesenia Valného zhromaždenia ZSM kuratórium tvoria: Matej Šipický (predseda), Anna Komjáthiová, Tomáš Nagy, Marta Papučková, Silvia Piššová Hégelyová, Vlasta Zsákaiová a Ruženka Egyedová Baráneková. Členkami Revíznej komisie VPN ZSM sú Alžbeta Szabová, Žofia Štrbiková a Judita Orliczká, tajomníkom VPN ZSM je Imrich Fuhl. Výzvy a rozhodnutia Kuratória, vrátane výsledkov rozdelenia dotácií sú z roka na rok prístupné najmä na webovej stránke VPN ZSM, ale aj na internetových portáloch Slovákov v Maďarsku (napr. luno.hu a oslovma.hu).

V Budapešti, 29. novembra 2021

Imrich Fuhl
tajomník VPN ZSM

5 dôvodov, prečo VPN ZSM

1. 12. decembra 2003 bola v Bruseli podpísaná Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry.

V zmysle článku 5 ods. 1 „Podpora uvedená v článku 2 ods. 1 a 2 vo vzťahu k občanom Maďarskej republiky sa bude realizovať prostredníctvom nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku v súlade s právnym poriadkom Maďarskej republiky“.

Iný spôsob poskytnutia podpory na uvedené ciele by bol v rozpore s medzivládnu dohodou pokiaľ sa dohoda nezmení.

2. Na základe Dohody a uznesenia vlády SR č. 487 z 26.5.2004 sa uzatvorila Zmluva o poskytnutí dotácie medzi Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Verejnoprospešnou nadáciou Zväzu Slovákov v Maďarsku (platná od roku 2012).

V zmysle článku VIII ods. 13 „Túto zmluvu možno meniť alebo dopĺňať len písomnou dohodou zmluvných strán vo forme číslovaných a podpísaných dodatkov.“

Na jednostranné odstúpenie od tejto zmluvy je oprávnený poskytovateľ dotácie (Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí) v prípade (podľa ods. 2) „závažného alebo opakovaného porušenia povinnosti prijímateľa podľa tejto zmluvy za podmienky, že prijímateľ nevykoná nápravu ani po písomnom upozornení v dodatočne poskytnutej primeranej lehote, ktorá nesmie byť kratšia ako 30 kalendárnych dní.“. Ods. 2 definuje, že čo sa považuje za „závažné porušenie povinnosti prijímateľa“

Pravidelné kontroly zo strany poskytovateľa neodhalili žiadne porušenie použitia dotácie, ktoré by opodstatnili odstúpenie Úradu od zmluvy.

3. Mandát Nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku na správu podpory možno odôvodniť nasledovne. Zväz Slovákov v Maďarsku

- je politicky nezávislá občianska organizácia na rozdiel od samosprávneho systému, ktorý je súčasťou štátnej správy a ako taký je finančne závislý od vlády Maďarska a funguje podľa vládnych nariadení,

- svojou členskou základňou pokrýva všetky regióny krajiny, v ktorých žijú Slováci,

- má vyrovnané a usporiadané vzťahy s ostatnými zaregistrovanými občianskymi organizáciami Slovákov ako aj miestnymi kultúrnymi a spoločenskými organizáciami.

- spolupracuje v realizácii medzivládnej dohody s Celoštátnou samosprávou Slovákov v Maďarsku a jej inštitúciami,

- osobitný dôraz kladie na jazykové vzdelávanie mládeže a jej oboznamovanie so slovenskou kultúrou a Slovenskom, ako materskou krajinou (napr. škola v prírode).

4. Podpora poskytnutá Nadácii Vládou Slovenskej republiky je nesmierne dôležitá pre udržiavanie národného povedomia Slovákov žijúcich v Maďarsku a ich komunít v dobe stupňujúcej jazykovej a kultúrnej asimilácie. Už samotne ten fakt, že naše akcie a aktivity si váži vláda materskej krajiny a považuje ich za vhodné aj materiálne podporiť je pre nás nesmierne dôležitý. Do istej miery je záujem SR o nás aj akýmsi orientačným bodom v spoločensko-politickom prostredí, v ktorom sa naše miesto vyznačuje často veľmi kontroverzne. Podľa základného zákona (ústavy) Maďarska nepatríme k národu (maďarskému), ale sme štátotvornými (spolu)činiteľmi. Do istej miery v protiklade so základným zákonom čelní politici vo svojich vyhláseniach nás často (paternalistickým spôsobom) zaraďujú do maďarského národa (spolu s maďarskými krajanmi žijúcimi v susedných krajinách), a našu kultúru do univerzálnej maďarskej kultúry, čo sa prejavuje napríklad aj v tom, že niektoré naše tradičné kultúrne hodnoty sa pridávajú do zoznamu hungarík, špičkových hodnôt maďarského národa. V takejto situácii je pre nás nesmierne cenný každý signál zo strany materskej krajiny, ktorý nás uistuje o spolupatričnosti so slovenským národom. Keby sa táto podpora realizovala cez systém samospráv, zmiešane s dotáciami maďarskej vlády, stratila by sa táto morálna hodnota. Pri rozdeľovaní podpory postupujeme v zmysle a duchu pôvodnej medzivládnej dohody, dávame absolútnu prednosť kultúre a vzdelávaniu v slovenskom jazyku a kladieme osobitný dôraz na transparentnosť.

5. Od svojho vzniku podporila Nadácia stovky akcií, podujatí a programov na miestnej, regionálnej ako aj celoštátnej úrovni. Vždy sa snažila poskytnúť finančnú pomoc čo najširšiemu spektru a najväčšiemu počtu žiadostí, často aj za cenu, že podpora postačovala na pokrytie len časti rozpočtu akcie. Vďaka tejto praxi mali žiadatelia možnosť zažiť, že s pomocou grantu SR spravovaného Nadáciou Zväzu sa dá vždy počítať. Veľmi oceňujú túto možnosť a dúfajú, že bude existovať aj v budúcnosti.

Matej Šipický
predseda VPN ZSM

POZNAJ SVOJE KORENE

Škola v prírode na Slovensku

pre žiakov a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku

Škola v prírode Poznaj svoje korene pre žiakov a študentov slovenskej národnosti v Maďarsku od roku 2006 až doteraz otvorila svoje brány vyše štyrom tisíciam mladých ľudí z Maďarska a desiatkam žiakov a študentov Slovákov zo srbskej Vojvodiny.

Projekt vznikol ešte v poslednom roku existencie Československa, ale napriek tomu, že bol hodnotený veľmi pozitívne, na tie roky bol príliš „prevratný“ a po finančnej stránke neriešiteľný. Zlom nastal až po podpísaní medzištátnej dohody medzi Maďarskou republikou a Slovenskou republikou o podpore národnostných menšín v oblasti kultúry a vzdelávania. Finančná podpora zo strany Slovenskej republiky sa uskutočnila prostredníctvom *Verejnoprospešnej nadácie Zväzu Slovákov v Maďarsku* (ďalej len VPN ZSM). Už hneď na prvom zasadnutí kuratórium VPN ZSM prijalo uznesenie, že polovica poskytnutej finančnej podpory bude určená na uskutočnenie projektu školy v prírode pod názvom *Poznaj svoje korene*.

Zámer bol jednoznačný: aby každý žiak a študent slovenskej národnosti mal možnosť spoznať krajinu svojich predkov, jej krásu, históriu, kultúru, získať k nej citový vzťah a prostredníctvom toho aj pozitívny vzťah k slovenčine i svojej slovenskej národnosti.

V praxi to znamenalo nasledovné: kuratórium VPN ZSM vypísalo grant na školu v prírode pre všetky slovenské národnostné školy. Kuratórium VPN ZSM potom rozhodlo, ktoré školy v piatich 10 dňových turnusoch sa budú môcť stať jej účastníkmi.

Program turnusov bol a je nasledovný: predpoludním 5 vyučovacích hodín slovenského jazyka- komunikácia s danou ústrednou témou (Spolu, Rodina, Podoby lásky, atď.).

VPN ZSM od samého začiatku metodicky spolupracovala s *Univerzitou Mateja Bela* v Banskej Bystrici (ďalej len UMB BB), s ktorou aj uzavrela *Dohodu o spolupráci*. Spolupráca je najmä zásluhou riaditeľky Metodického odboru pre zahraničných Slovákov *PhDr. Zuzany Drugovej* na vysokej odbornej úrovni.

Vyučujúci vždy boli vynikajúci učitelia z Banskej Bystrice a zo Slovenska boli aj skúsení animátori.

Popoludnia patria voľnočasovým programom. Večer zas čítaním po slovensky písaným denníkom, zaujímavými stretnutiami prevažne s predstaviteľmi slovenského ľudového umenia, Takže celý čas komunikácia len v slovenskom jazyku.

Súčasťou programu bol vždy celodenný výlet – najobľúbenejší bol výlet do Vysokých Tatier a Bachledovej doliny.

Pedagogický dozor tvoria pedagógovia – slovenčinári zo škôl z Maďarska a Srbska. Poverenou riaditeľkou školy v prírode *Ruženka Egyedová Baráneková*, autorka projektu.

Záver patril napísaniu odborného testu a najlepšie výsledky boli vyhodnotené nielen v škole v prírode, ale aj v predmete slovenský jazyk v domácej škole.

Od roku 2013 sa pobyty školy v prírode zúčastňovali aj slovenské deti zo Srbska. Spolupracovala tamojšia *Matica slovenská*. Hlavným motívom bolo, aby deti vzájomne komunikovali po slovensky, spoznávali a inšpirovali sa.

Uplynulo už teda 15 rokov, ako sa spomínaný projekt uskutočňuje. Stal sa veľmi uznávaným a oceňovaním programom zo strany samotných žiakov, pedagógov, vedenia škôl, rodičov, vedenia *Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí*, vedenia *UMB BB* a *Banskobystrického samosprávneho kraja*.

Mediálne bol každoročne prezentovaný v týždenníku Slovákov v Maďarsku *Ludové noviny*, odvysielaný v slovenskom magazíne *Domovina* verejnoprávnej televízie v Maďarsku, spracovaný *Slovenským rozhlasom Regina* na Slovensku, sporadicky články o ňom uverejnil aj časopis *Slovenska* a *Slovenské zahraničie* ako aj webové stránky a sociálne siete.

Vždy sme zdôrazňovali a zdôrazňujeme, že *naša škola v prírode je ojedinelým projektom* – trochu nadnesene povedané unikátna - pretože takýto projekt pre národnosti vo svete neexistuje.

A to len a len zásluhou podpory Slovenska.

Prikladám niekoľko odborných hodnotení, nielen ako argument, ale predovšetkým ako posolstvo.

Ruženka Egyedová Baráneková
predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku

Školy v prírode organizované Zväzom Slovákov v Maďarsku z pohľadu spolupráce s MC UMB

Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí je špecializovaným pracoviskom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Organizačne zabezpečujeme letné vzdelávacie pobyty pre deti Slovákov žijúcich v zahraničí – predovšetkým pre deti základných škôl a vzdelávacích centier s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí. Pri organizácii letných vzdelávacích pobytov spolupracujeme s odborníkmi z jednotlivých katedier Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ale aj s didaktikmi, ktorí naše vzdelávacie aktivity pripravujú, a následne aj vyhodnocujú.

S viac ako 10-ročnou praxou z organizácie vzdelávacích pobytov krajaných detí na Slovensku tak môžeme skonštatovať, že pre krajané deti, ktoré sa prichádzajú na Slovensko vzdelávať v slovenskom jazyku a o Slovensku, sú tieto pobyty veľmi dôležité z viacerých hľadísk:

- Kontakt s krajinou pôvodu predkov je pre deti predovšetkým emotívnym a inšpiratívnym zážitkom, ktorý ich motivuje k ďalšiemu záujmu o Slovensko, jeho prírodu, históriu, kultúru – podľa individuálnych záujmov detí;
- Vzdelávanie na Slovensku prostredníctvom slovenských pedagógov, ktorí vzdelávajú alternatívnymi formami a môžu použiť aj metódy, ktoré deti vo vlastných prostrediach na klasickom vyučovaní nezažívajú, je pre deti dôležitým vzdelávacím impulzom;
- Komunikácia v slovenskom jazyku počas vzdelávacieho pobytu je realizovaná rôznymi spôsobmi: sústredením sa na slovenčinu vyučujúcich pedagógov sa deti učia vnímať hovorený aj odborný text; prirodzenou komunikáciou s pedagógmi a lektormi počas vzdelávacích aj voľnočasových aktivít získava dieťa odvahu a následne aj schopnosť komunikovať v slovenčine na úrovni, ktorú dokáže zvládnuť a podobne;
- Osobná návšteva Slovenska, jeho kultúrnych a turistických destinácií, v ktorých personál komunikuje v slovenčine a informácie deti dostávajú v slovenčine, je dôležitým zdrojom informácií o Slovensku v kombinácii s emotívnym zážitkom osobnej účasti;
- Aktívne prežívané zážitky v čisto slovenskom prostredí, v prírode s odlišným charakterom na aký sú deti zvyknuté z domova, v mestách so slovenskou infraštruktúrou sú pre deti inovatívnym zážitkom, ktorý má veľké možnosti spustiť aktívny záujem detí o Slovensko.

Všetky tieto aj ďalšie skutočnosti sú podľa našich doterajších zistení dôležitým motivačným faktorom, ktorý deti v prvom momente dostávajú ako odmenu za svoje doterajšie študijné výsledky, na druhej strane sú však významným zdrojom motivácie detí k ďalšiemu vzdelávaniu aj zdrojom ich inšpirácie k záujmu o Slovensko ako krajinu svojich predkov. Vzdelávacích pobytov na Slovensku by bolo potrebné organizovať podstatne viac, ako je dnes v kapacitách metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Pre všetky uvedené skutočnosti pokladám za veľmi dôležité, že každoročne školy v prírode organizuje aj Zväz Slovákov v Maďarsku. Táto dôležitá inštitúcia slovenskej menšiny v Maďarsku každoročnou organizáciou viacerých turnusov škôl v prírode na Slovensku dokazuje, že vzdelávanie mladej generácie pokladá za svoju významnú prioritu. Zväz Slovákov v Maďarsku má zároveň výhodu detailnejšieho poznania stavu a skutočností v jednotlivých slovenských prostrediach a v základných školách, v ktorých sa slovenčina v Maďarsku vyučuje rôznymi spôsobmi. Všetky základné nastavenia organizácie škôl v prírode Zväzom Slovákov v Maďarsku predznamenávajú dôležitú adresnosť, zacielenosť vzdelávania na tie prostredia slovenskej minority v Maďarsku, ktoré pomoc pri zvyšovaní úrovne vzdelávania resp. pri podpore záujmu detí o vzdelávanie v slovenskom jazyku potrebujú najviac – a to spôsobom, ktorý je pre konkrétne prostredie najvhodnejší.

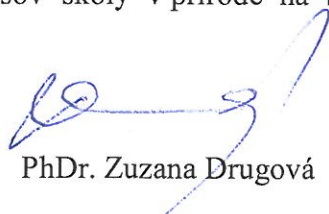
Princíp organizácie týždenných turnusov pobytu na Slovensku, na ktorom sa vždy stretnú slovenské deti z rôznych prostredí v Maďarsku, je veľmi dôležitý pre vzájomné poznanie sa detí nielen v osobnej rovine, ale aj v rovine vzájomného poznania situácie v jednotlivých minoritných prostrediach. Zistenia detí, že aj iní ich rovesníci žijú v podobných situáciách, môže byť pri vhodnej interpretácii pre deti povzbudením k ďalšej snahe vzdelávať sa v slovenskom jazyku. Veľmi dôležitá v tomto smere je aj myšlienka zapojenia a účasti detí zo slovenských prostredí v Srbsku na turnusoch školy v prírode, ktoré organizuje Zväz Slovákov v Maďarsku.

Vzdelávanie prostredníctvom slovenských pedagógov ako princíp, o ktorom som hovorila aj v súvislosti so vzdelávacími pobytmi organizovanými Metodickým centrom, prináša rovnaké pozitíva aj na školách v prírode organizovaných Zväzom Slovákov v Maďarsku. Aj toto vzdelávanie deťom poskytuje príležitosť počúvať vzdelávanie v slovenčine, komunikovať s pedagógom a lektorom v slovenčine. Vzhľadom na špecifickú situáciu vo využívaní slovenského jazyka deťmi v Maďarsku za najdôležitejšie pokladám, že deti osobne zažívajú a vnímajú všetkými spôsobmi Slovensko a jeho prírodu, kultúru, históriu, zažívajú komunikáciu okolitého prostredia v slovenčine aj odlišnosť atmosféry v spoločnosti na Slovensku. Všetky tieto aj ďalšie impulzy pokladám za dôležité pre zúčastnené deti a vnímanie ich vzťahu ku Slovensku ako krajine svojich predkov. Tento impulz zároveň pokladám za dôležitý základný prvok ďalšej práce s deťmi v ich domácich prostrediach.

Školy v prírode organizované Zväzom Slovákov v Maďarsku majú po odbornej a organizačnej stránke zvyšujúcu sa úroveň. Hlavná organizátorka Ruženka Egyedová, predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku, pozná dôležitosť a význam všetkých uvedených faktorov vzdelávania detí z Maďarska na Slovensku – a pokladá organizáciu škôl v prírode aj za svoje osobné poslanie. Nadšenie, energia a zanietenosť pani predsedníčky je jedným z najdôležitejších faktorov, ktorý určuje aj postupujúce napredovanie jednotlivých turnusov školy v prírode.

Aj u nás na Metodickom centre UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí si uvedomujeme dôležitosť tejto formy vzdelávania a motivácie detí zo slovenských prostredí v Maďarsku a preto aj v budúcnosti budeme nápomocní pri organizačnom aj odbornom zabezpečení jednotlivých turnusov školy v prírode na Slovensku. Do ďalších ročníkov a mnohých turnusov školy v prírode na Slovensku želáme organizátorom ešte mnoho ďalších úspechov.

V Banskej Bystrici, 26. 10. 2021

PhDr. Zuzana Drugová

Škola v prírode na Slovensku pre žiakov slovenskej národnosti v Maďarsku

Počas môjho pôsobenia sa v škole v prírode „Poznaj svoje korene“ (ŠVP) od roku 2014 „premlelo“ viac tisíc detí z Maďarska a asi 250 detí z Vojvodiny. Z rôznych regiónov, z rôznych prostredí, s rôznym postojom k slovenskému jazyku, rôznou úrovňou jeho osvojenia a rôznou kvantitou a kvalitou jeho vyučovania. To, čo mali spoločné, bola nefalšovaná radosť z pobytu na Slovensku. Niektorí žiaci sa len tak mihli, niektorí si pobyt zopakovali aj viackrát a boli žiaci, ktorí sa učiteľom zapísali do pamäti.

Pri hodnotení významu ŠVP sa ponúkajú viaceré uhly pohľadu.

Už samotný pobyt na Slovensku, blízky kontakt so slovenským jazykom v „domacom“ prostredí vytvára v deťoch pozitívny vzťah k domovine ich predkov. Pri nevyhnutnosti budovať si dobré vzťahy so susedmi Slovenska je to investícia do budúcnosti na nezaplatenie.

Pri porovnávaní osvojovania slovenského jazyka žiakmi je dôležité, ako často a ako intenzívne s ním prichádzajú do kontaktu. Podľa mojich skúseností je používanie slovenčiny v ich domacom prostredí zanedbateľné až nulové. Preto je úroveň vyučovania na škole kľúčová. A kľúčovým faktorom je samotný učiteľ slovenčiny. Ak sa pohybuje výlučne v maďarskom jazykovom prostredí, prináša pre neho pobyt na Slovensku nové impulzy do práce, doslova „pokropenie živou vodou“.

ŠVP ako nastavenie zrkadla. Ako sa žiaci budú správať v inom jazykovom prostredí, než na ktoré sú zvyknutí? Zrazu sa s nimi hovorí iba po slovensky, učia iní učitelia. Bez ohľadu na to, ako prišli pripravení, je zrejmý progres počas týždňa. Niektorí sa otvárajú rýchlejšie, iní pomalšie, ale je veľký rozdiel v komunikácii v pondelok na úvodných hodinách a v piatok, keď sa kurz končí. Prítomnosť detí z Vojvodiny je v tomto procese nezastupiteľná, pretože deti z Maďarska majú možnosť rozprávať so svojimi vrstovníkmi po slovensky. Aj učitelia slovenského jazyka dostávajú nezaujatú a neformálnu spätnú väzbu na svoju prácu. Zároveň získavajú nové kompetencie, spoznávajú nové prístupy, metódy, formy práce s jazykom. Napríklad používanie netradičných foriem pomocou internetu /google maps, youtube/, používanie netradičných hudobných nástrojov.

ŠVP ako odmena, ako motivácia. Prečo sa musím učiť jazyk, s ktorým sa dohodím iba v obmedzenom priestore? Ľahšie spravím jazykovú skúšku a mám plusové body na strednú školu. Pretože kapacita zariadenia je obmedzená, na Slovensko sa dostanú žiaci za zásluhy a tí najaktívnejší si domov odnesú, okrem iného, dobrú známku z jazyka.

Minuloročná pauza v organizovaní ŠVP zapríčinená covidom odhalila jednu závažnú skutočnosť, ktorá sa ukázala až s odstupom. Pokým sa ŠVP konala každoročne, my, učitelia zo Slovenska, sme si neuvedomovali síce pomalú, ale badateľne stúpajúcu kvalitu pripravenosti žiakov z Maďarska. Počas ŠVP 2019 sa zišla mimoriadne nadaná a po slovenčine „hladná“ generácia. Brali sme to ako odmenu za predchádzajúce roky. Po veľkých ťažkostiach zorganizovaná tohtoročná ŠVP potvrdila obavy z ročného výpadku a domáceho dištančného vzdelávania. Aj u žiakov z dvojazyčných škôl došlo k výraznému regresu. Dúfam, že škody napáchané týmto výpadkom sa ešte dajú zvrátiť.

Asimilácia Slovákov v Maďarsku (a ako sa naznačuje aj vo Vojvodine) je ťažko zvrátiteľný proces. Možnosť kontaktu so živým slovenským jazykom, so Slovenskom, tak ako to prináša ŠVP, je veľmi záslužná a potrebná aktivita.

Banská Bystrica 20. 11. 2021

Viliam Kačaliak
Služobne najstarší učiteľ so Slovenska

Hodnotenie Školy v prírode Poznaj svoje korene 2021

V dňoch 19. – 26. septembra 2021 sa 21 žiakov našej školy (20 žiakov 7. triedy a 1 žiak 8. triedy) pod dozorom dvoch pedagogických zamestnancov (Zsolt Lipták, Ján Pitoňák) zúčastnilo Školy v prírode Poznaj svoje korene v Bystreji.

Žiaci i zamestnanci hodnotia ubytovanie v Penzióne Tále ako nadštandardné. Taktiež strava bola veľmi dobrá a nikto zo zúčastnených nemal žiadne pripomienky. Program školy bol pestrý a značne obohatil vedomostnú i skúsenostnú stránku žiakov.

Žiaci boli na vyučovaní rozdelení do 3 skupín na základe vedomostnej úrovne zo slovenského jazyka pri doterajšom vyučovaní v domácej škole. Vyučovali ich skúsení pedagógovia zo Slovenska, ktorých si žiaci pochvalovali. Ich metódy boli moderné, pútavé a výnimočné. Žiakov vedeli veľmi dobre zaujať a motivovať.

Popoludní mali programy s animátorkou, ktorej vypomáhali dozor konajúci pedagógovia. Škola v prírode bola pre žiakov výnimočná i doplnkovým zážitkovým programom zameraným na poznávanie Slovenska. 20. septembra sa uskutočnil celodenný výlet na Chopok. Väčšina žiakov našej školy sa po prvýkrát odviezla rôznymi typmi lanoviek až na vrchol Chopka. V tejto výške boli tiež prvýkrát. 21. septembra hneď po obede sa žiaci s animátorkou a dozorujúcimi pedagógmi vydali na Salaš Zbojská. Najprv vystúpili na vežu pri zbojníckom chodníku Jakuba Surovca a potom sa pozreli na výrobu syrových pochúťok pri Salaši Zbojská spojenú s ochutnávkou rôznych druhov syra a syrových nití. Po nej zasadli priamo na salaši do lavíc a pri horúcom bylinkovom čaji sa oboznámili s fujarou, gajdami i heligónkou. Tieto hudobné nástroje nielen videli, ale vypočuli si ich zvuky a mohli si počas koncertu i zaspievať. 22. septembra poobede vzhľadom na pandemickú situáciu všetci nezaočkovaní žiaci podstúpili antigénové testovanie na covid-19 s negatívnym výsledkom. Tento deň pred spaním sa ešte zapojili do nočnej hry. 23. septembra sa všetci žiaci zúčastnili na turistickej zhruba 20 km dlhej vychádzke na Krpáčovo, tiež s animátorkou a dozor vykonávajúcimi pedagógmi. Po večeri si pozreli rozprávku Sedem zhavraných bratov. 24. 9. po dopoludňajšom vyučovaní nasledoval slávnostný program, počas ktorého žiaci preukázali nadobudnuté hudobné zručnosti a tí najaktívnejší žiaci jednotlivých skupín boli ocenení. Večer sa zabávali na diskotéke. V sobotu 25. 9. si žiaci vychutnali časť trampolín, detské ihrisko z 3 200 metrov štvorcových veľkého banskobystrického Bounce Parku. V nedeľu sa po raňajkách pod dozorom pedagógov vydali na cestu domov do Békešskej Čaby.

Veľká vďaka za tohtoročnú nadmieru vydarenú školu v prírode patrí predsedníčke Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženke Egyedovej-Baránekovej, ktorá výnimočne zvládla organizáciu tohto podujatia i v tomto mimoriadne náročnom pandemickom období. Žiaci si v nej overili svoje doterajšie vedomosti získané počas výučby slovenského jazyka, zoznámili sa s novými pedagógmi a pod heslom Spolu spoznávali svoje korene.

Békešská Čaba, 29. 9. 2021

Zsolt Lipták, Ján Pitoňák
dozor konajúci učiteľia

Poznaj svoje korene – tentoraz pod Chopkom

Začiatkom septembra sa konala medzi slovenskou mládežou v Maďarsku veľmi obľúbená škola v prírode na Slovensku *Poznaj svcje korene*. Dejisko jedného z najväčších projektov *Zväzu Slovákov v Maďarsku* bolo pod Chopkom, v *Penzióne Tále*. V troch turnusoch vyše 150 detí si precvičovalo svoje jazykové vedomosti, oboznamovalo sa s dejinami predovšetkým slovenskej národnosti, ako aj so slovenskou históriou, kultúrou a navštívilo niekoľko prírodných krás Slovenska. Tento 13. ročník mal názov *Spolu*. Organizátori chceli pomôcť mládeži prekonať následky koronavírusu, lebo pandemické obdobie poznačilo nielen školské kolektívy, ale očividne zanechalo stopy aj na jednotlivcoch.

Nové miesto, nové možnosti

Škola trvala od 5. do 26. septembra. Do troch turnusov sa prihlásili žiaci z *Tardoša, Pišpeku, Slovenského Komlóša, Dunaedháze, Répáskej Huty, Dabaša, Ďurky, Čabačudu* a z *Békešskej Čaby*. Na to, že prečo sa škola v prírode musela presťahovať z Jasenia o 15 kilometrov ďalej, do Bystrej, sme sa opýtali organizátorky a koordinátorky projektu **Ruženky Egyedovej Baránekovej**. „Púšťali sme sa do tohtoročnej školy v prírode s veľkým prekvapením, pretože v poslednej chvíli sme sa dozvedeli, že nepôjdeme do Jasenia, hoci sme si mysleli, že bude naším «novým Hroncom», akousi základňou. Nestalo sa tak. Začala som teda hľadať, navštívila som niekoľko rekreačných zariadení. Nakoniec som sa rozhodla pre *Penzión Tále*, lebo je konštruktívnejším a kreatívnejším, čo sa týka výpomoci, ako aj zabezpečovania programov,” povedala. Dodala, že ubytovanie malo svoje výhody aj nevýhody. Pozitívom bolo to,

že izby boli vybavené na vysokej úrovni. Neboli však priestory na vyučovanie a športové aktivity. Následky pandémie sa ukázali aj na počte prihlásených škôl. „Veľká neistota sa odzrkadlila v prihláškach. Prihlásilo sa totiž menej škôl ako zvyčajne. Viacerí pedagógovia si mysleli, že nebude *Poznaj svcje korene*, lebo koncom augusta sa očakávalo zrušenie takýchto programov. Našťastie k tomu nedošlo,” vysvetlila R. Egyedová Baráneková.

Pandémia vyústila do egoizmu

Uplynulý rok však zanechal stopu aj na deťoch. „Vôbec sa to nedá hodnotiť všeobecne. Nielenže každý turnus, ale každá škola bola iná. Niekedy sme ani my tomu nerozumeli, prečo sú také veľké rozdiely medzi nimi, pretože boli také, ktoré jazykovo boli na dobrej úrovni, s deťmi sa dalo komunikovať. Boli však aj podstatne slabšie. Tu však bol rozdiel nielen v tom, ako deti vedeli po slovensky, ale aj ako sa zapájali do vyučovacieho procesu, či boli aktívne. Žiaci sa po pandémii zmenili z aspektu vystupovania a správania. Boli egoistickejšie. Za týždeň sa nedá hory prenásť, ale verím, že nejaké semienko sa zasialo a vďaka téme *Spolu*, ktorá v sebe skrýva rodinu, triedu, priateľov i slovenskú národnosť, sa tieto hodnoty prehodnotia a nastaví,” povedala s nádejou R. Egyedová Baráneková. Dodala, že v každom prípade treba v tomto projekte pokračovať. „Aj tento ročník poukázal na to, že škola v prírode má svcje opodstatnenie. Nevrávia to len vyučujúci, sprevádzajúci učitelia, ale aj žiaci. Cítíme a vidíme to. [...] Keď sa neudeje nič zlé, tak škola v prírode bude aj o rok. Boli by financie a aj záujem. Rada by som však videla

aj tie štyri školy, ktoré tu ešte nikdy neboli. Iste majú objektívny dôvod, ale boli by sme radi, keby sa aj ich deti zapojili do tohto krvného obehu. Som si istá, že potom by s vyučovaním slovenského jazyka mali inú pozíciu: deti by inak pristupovali k jazyku, slovenskej kultúre a k deťom z iných škôl.”

Programy plné dobrodružstiev

Program bol podobný doterajším ročníkom. Po vyučovacích hodinách popoludňajšie a večerné animačné zamestnania mali na starosti **Dominika Kyselicová** a **Martina Valčíčáková**. Nechýbali však ani programy mimo areálu penziónu: splavovanie Hrona, návšteva Chopku a Bachledky, ako ani pešia túra na Krpáčovo. Pre stále sa meniace farby regiónov (označenie miery infekcie koronavírusu na Slovensku podľa jednotlivých okresov – pozn. red.) a upršanému počasiu posledný turnus namiesto výletu nad koruny stromov a raftingu navštívil najväčší športovo-zábavný park na Slovensku *Bounce park* 17 v Banskej Bystrici. Výletníci však boli aj na *Salaši Zbcjská*, kde pri horúcom čaji si vypočuli prednášku **Martiny Tesáka** o klasických slovenských hudobných nástrojoch. Ani predpoludnia neplynuli bezcieľne. Učitelia vyučovali mládež päť hodín denne. **Zuzana Drugová**, ktorá je zodpovedná za medzinárodné vzťahy v Metodickom centre pre Slovákov žijúcich v zahraničí *Univerzity Mateja Bela* (UMB) v Banskej Bystrici na prípravnom stretnutí školy v prírode k známym tvárom navrhla Vojvodinčana **Janka Chrtána**. S ním sa „pedagogický zbor” stal úplným. On sa snažil z historického pohľadu predstaviť tému o súdržnosti, **Eleonóra „Lienka” Sudiová** si za „nástroj” zvolila hudbu a **Viliam Kačaliak** učil o medziludských vzťahoch.

Slovenská identita oslabla

Nováčik, doktorand na katedre histórie Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, ktorý má skúsenosti s vyučovaním aj na základných školách v Srbsku i na Slovensku J. Chrtan konštatoval, že podľa týchto turnusov medzi slovenskou mládežou v Maďarsku je úroveň slovenčiny oveľa nižšia, ako bývala volakedy. „Či ju zapríčinila pandémia, je otáznne. Nastolí sa otázka, že do akej miery môžeme považovať Slovákov v Maďarsku za Slová-

usilovať sa im vysvetliť, že kto sú, kde sú ich korene a ešte zachovať tú ich slovenkosť ako sa len dá.“

Odovzdávať identitu cez kultúru

E. „Lienka“ Sudiová jazyk ucho-pila cez hudobnú stránku. Hudobné paličky a spev sa páčili každému účastníkovi školy v prírode. Učiteľke hudobnej výchovy sa dokonca podarilo preniesť melódiu hymny Slovákov v Maďarsku Daj boh šťastia do verzie Cup song, Pohárová pieseň, ktorú naspievala

kov. Samotné deti to totiž necítia. [...] Témy vyučovacích hodín som vyberal podľa názvu školy Poznaj svcje korene. Keďže som historik, išiel som na to z dejepisnej stránky. Vysvetľoval som svet národností, ktoré žili v Habsburskej monarchii, neskôr v Rakúsko-Uhorsku. Chcel som vysvetliť, kto sú tí dolnozemeckí Slováci a kde sú ich, naše korene. Myslím si, že som im poskytol zaujímavé hodiny z pohľadu histórie,“ vysvetlil. Podľa J. Chrtana neprestala maďarizácia v Maďarsku. „Slováci majú svcje práva v Maďarsku, ale tá maďarizácia stále pretrváva. Podobná situácia nie je u Slovákov v Srbsku alebo v Chorvátsku,“ dodal s tým, že takúto „táborovú“ formu vzdelávania pokladá za dôležitú. „Aj keď sa to občas zdá nemožné, treba skúšať,

Anna Kendricková a hneď sa stala svetovým hitom. „Vidím nielen na týchto deťoch, ale všeobecne, že im korona veľa zobrala. Začínajú mať sociálne problémy, fobie z iných ľudí a to mám z osobnej skúsenosti. Majú veľa problémov, z ktorých sa budú zotavovať dosť dlho. Cítim, že deťom chýbali tieto turnusy. Myslím si, že organizátori robia veľmi dôležitú robotu a pre niektorých Slovákov ide o posledné plamienky nádeje. Aj keď len o 10 rokov predĺžia tieto tábory život Slovákov na Dolnej zemi, už je to záslužná a veľmi dôležitá vec,“ spomenula.

Treba sa po slovensky rozprávať

V. Kačaliak, ktorý je už vyše 10 rokov učiteľom v škole v prírode,

porovnal terajší ročník s predchádzajúcimi. „Nastali veľké zmeny. Posledná škola v prírode bola v roku 2019. Vtedy všetky štyri turnusy boli vyrovnané, jeden lepší ako druhý. Radosť bola s deťmi pracovať. Bohužiaľ, prišla pandémia, deti ostali doma. Teraz cítiť regres. Všetko akoby sa vrátilo niekoľko rokov dozadu. Zase treba trpezlivosť a čas neprestajne rozprávať sa s nimi. Bolo cítiť, že deti neboli v kontakte so slovenčinou v takej miere v akej mali byť,“ vysvetlil V. Kačaliak, ktorý sa snažil s mládežou hovoriť o tom, ako doma pomáhali svojim rodičom a cez aktivity im rozširovať slovnú zásobu. Chcel dosiahnuť, aby si uvedomili, že spoločnosti treba pomáhať a prispôbiť sa jej, lebo v nej je sila. „Ja by som nepovedal, že súčasný jazykový stav je len na učiteľoch. S hrôzou som zistil, že deti sa doma nerozprávajú vôbec po slovensky. Ani so starými rodičmi, ktorí ešte ovládajú tú reč. Apeloval by som teda na nich. Viem, že to nie je jednoduché, treba však vyčleniť si aspoň jeden deň do týždňa alebo hodinu do dňa, keď sa so svcjimi vnukmi rozprávajú po slovensky. Deti sa slovíčka naučili, ale tým, že ich v bežnej komunikácii nepoužívajú, postupne zabudnú. Keby mohli učitelia apelovať na rodičov alebo starých rodičov, ktorí ešte vedia po slovensky, bolo by fajn,“ dodal.

Našťastie, škola v prírode na Slovensku Poznaj svcje korene sa uskutočnila bez problémov. Deti a ich sprevádzajúci učitelia prežili týždeň vo výbornej atmosfére a domov sa vrátili s nezabudnuteľnými zážitkami. Organizátori dbali o to, aby všetko prebiehalo v súlade s protipandemickými opatreniami: zabezpečili testovanie a rúška. Veríme, že o rok už ich nebude treba, a škola v prírode bude v atmosfére ako pred rokom 2019.

AR